

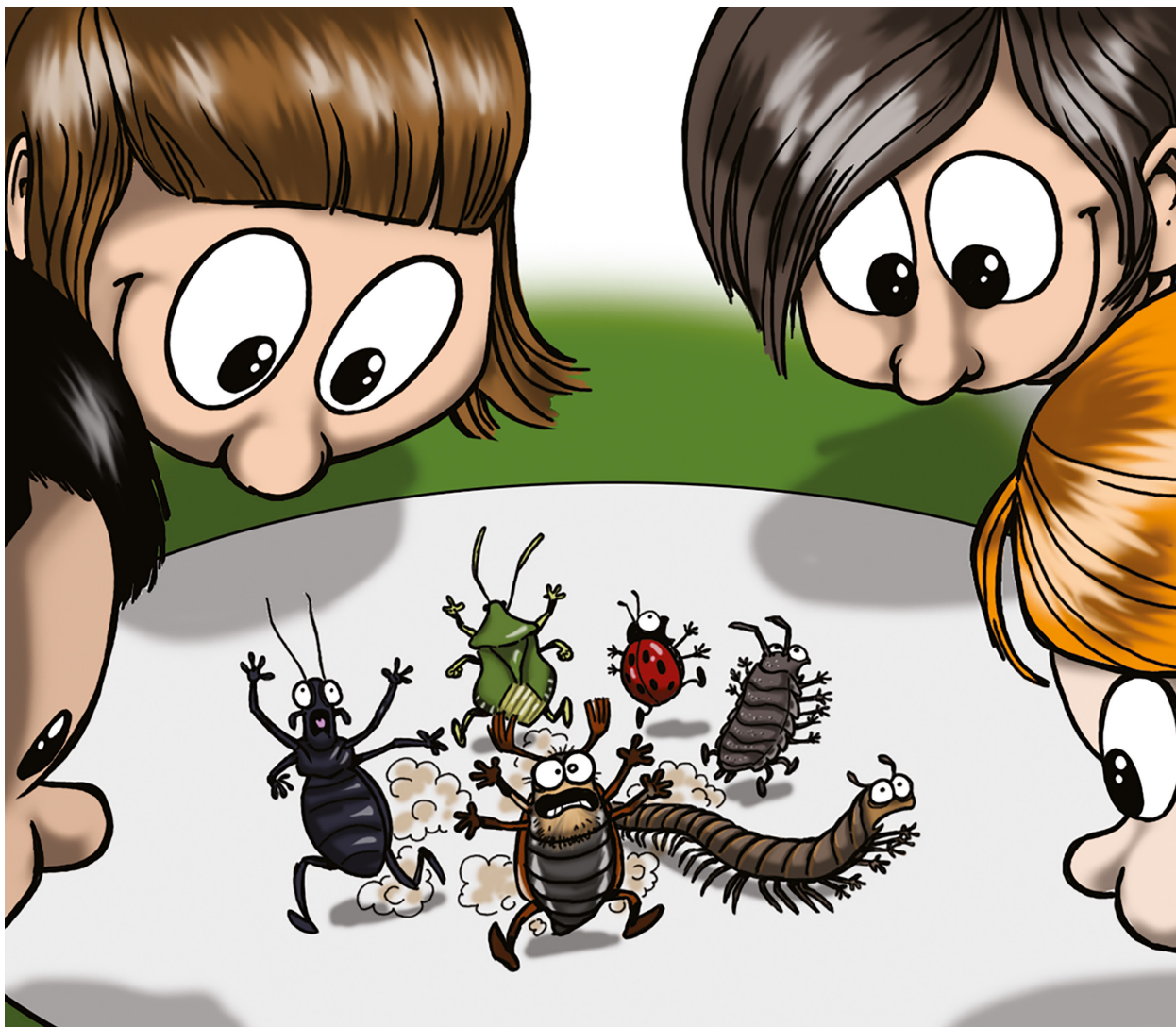
Krible-krable-dyr

Sprog

Fra tumlingen første gang fatter interesse for verden omkring sig og sætter de første babylyde på sine oplevelser, er andre levende skabninger et sikkert hit. Katte og hunde er nemme at få øje på. Men de helt små dyr fanger hurtigt barnets interesse, og det er en interesse, der taler til følelserne: nysgerrighed, omsorg, medfølelse, afsky og gys.

Hjælpes børnene til en større indsigt i dyrelivet omkring os, bliver naturen endnu mere spændende at være i, og frøet til senere stillingtagen og ansvarlighed er sået.

På dette aktivitetsark finder I forskellige sprogøvelser og -lege med de allestedsnærværende krible-krablere i centrum. På de sidste sider kan I se, hvordan I på nemme og sjove måder går på jagt efter dyrene.

FORFATTER: Ida Kryger
TEGNER: Bryan d'Emil

Friluftsrådet

Grønne Spirer
www.groennespirer.dk

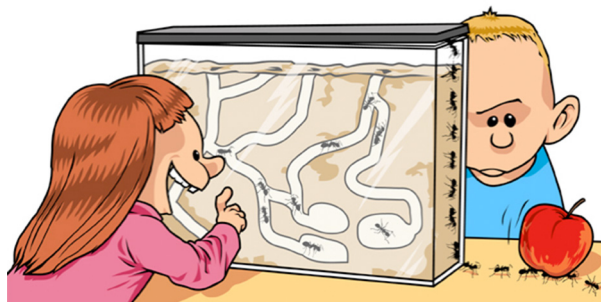

AKTIVITET 1 *Sæt ord på de små dyrs liv og færden*

Mange af smådyrene kender I allerede: sommerfugle, mariehøns, myrer og regnorme. Det falder naturligt, at I sammen med børnene sætter ord og tanker på denne mikroverden. Børnene oplever dyrenes liv gennem egne erfaringer, og naturlige samtaleemner for de mindste vil være: Hvor bor den? Hvad hedder de? Er det mon lillesøsteren? Fryser den?

I kan lade børnene fange nogle dyr (se hvordan på side 4-5) og se nærmere på dem: Hvor mange ben har dyret? Hvor boede dyret? Hvad spiser de?

I kan sammen med børnene gætte jer frem: En hurtigløber er f.eks ofte jæger. Et meget fladt dyr er ekspert i at gemme sig i sprækker.

Bænkebideren kan rulle sig til en kugle – hvorfor mon? Måske har I lyst til sammen at finde de rigtige svar i bøger eller på nettet (f.eks Gyldendals Guide til Danske Insekter eller www.danmarksinsekter.dk).

AKTIVITET 2 *At være en bille*

Hvis du er en løbebille, hvad oplevede du så ude i skoven i nat? Hvis du er en flue, hvordan undgik du så edderkoppens spind? Hvis du er en regnorm, hvor bor du så henne?

Med udgangspunkt i smådyrenes verden kan I lave rollelege. I kan vælge at slippe fantasien løs og sætte ord på jeres oplevelser I krible-krable-land, men I kan også inddrage fangelege, gemmelege, kravlelege osv.

Sjove navne, rigtige navne, fantasinavne

Der er forskellige meninger om, hvorvidt børnene skal lære noget om dyrene eller blot opleve og sanse.

Skal det f.eks være et mål, at børnene lærer insekternes rigtige navne at kende? Eller er det mere udviklende for fantasi og sprog, at I selv sammen navngiver nogle af dem? Begge dele giver gode samtaler og nærhed med de små kræ, så i sidste ende er det op til de voksne at arbejde på den måde, som man føler sig mest inspireret af og tryk ved.

AKTIVITET 3 *Dyr i familie*

Det er umuligt at lære, hvad alle de forskellige småkravl hedder. Mange har ikke engang et dansk navn! Bare i gruppen af insekter er der i Danmark ca. 20.000 arter! Derimod kan I måske sammen med børnene blive i stand til at sætte ord på de overordnede grupper af dyr (I kan se dem i boksen).

Prøv at finde repræsentanter fra disse grupper. Tal om forskellene, og hvorfor man ligner hinanden i en familie?

Skolopender

GRUPPER AF SMÅDYR

De små kriblere er inddelt i nogle helt overordnede grupper, alt efter hvor nært de er beslægtede. Sommerfugle, ørentviste og biller er alle insekter, men edderkopper adskiller sig fundamentalt fra denne gruppe, og bænkebidere er faktisk tættere beslægtet med hummeren!

Dyrene kendes i store træk på benenes antal og placering:

- Bænkebidere er faktisk et krebsdyr med 7 par ben
- Tusindbenet er cylinderformet med 2 par ben på hvert kropsled
- Skolopendre er flade med 1 par ben på hvert kropsled
- Insekter har 3 par ben og oftest vinger. F.eks. biller og sommerfugle
- Edderkopper har 4 par ben og ingen vinger
- Mejere ligner edderkopper, men for- og bagkrop er smeltet sammen

AKTIVITET 4 *Dem vi ikke kender*

Vi voksne kommer ofte til kort, når børnene fordyber sig i småkravlens verden. For de forlanger ofte at få at vide, hvad dyret hedder. Måske kan man svare, at det er en bille, men hvilken bille? Kig sammen i en insektbog. Det er ikke sikkert, I finder den, for der er 4000 billearter i Danmark! Så kan I selv navngive dyret. Tal om, hvordan dyret lever: Er det måske en »grantræsbille« eller en »vinduesedderkop«? Eller en »hurtigløbermyrer«?

AKTIVITET 5 *Mærkelige navne*

Har I tænkt over de mærkelige navne, som mange smådyr er udstyret med? Det er ikke svært at forstå, hvorfor navne som »Græshoppe« og »Natsværmer« opstår, men hvad med »Bænkebidere«, »Edderkop«, »Ørentvist«, »Nældens Takvinge« og »Guldsmed«? Hvad mener børnene?

AKTIVITET 6 *Leg med beskrivende ord (tillægsord)*

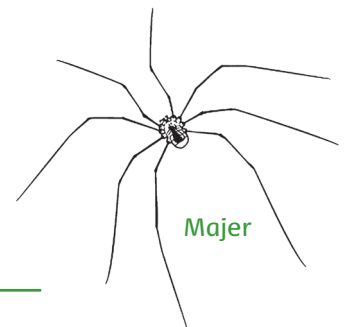
Hvis I har samlet en mængde forskellige dyr, kan hvert barn vælge et. I en rundkreds kan den voksne nu stille spørgsmål som: Hvem har et

blødt dyr? Hvem har et flerfarvet dyr? Hvem har et yndigt dyr? Hvem har et hurtigt dyr?

AKTIVITET 7 *Søde dyr, pæne dyr og ulækre dyr – sæt ord på følelserne*

Tal også med børnene om deres opfattelse af dyrene. Er de søde, farlige eller ulækre? Hvorfor? Hvorfor er der nogle voksne, der ikke tør holde en edderkop? Er dyrene også bange for

os? Kan man være gode venner med en ørentvist?

AKTIVITET 8 *Læs for børnene*

De fleste børn kan lide at få læst højt, og der findes masser af bøger om små dyr. Der findes faglitteratur beregnet på børn, hvor I kan læse fakta om dyrenes udseende og levevis. Men

der findes også mange lærerige børnehistorier om græshopper, mariehøns etc. I kan tage udgangspunkt i disse, når I taler om krible-krible-dyrene.

AKTIVITET 9 *H.C. Andersen og naturen*

Ingen forfatter har som H.C. Andersen sat ord på naturens små verdener. Tænk bare på Vanddråben, Den grimme Ælling og Grantræet. H.C. Andersens sprog i sin oprindelige form er svært for de mindste, men voksne kan få fantasien og fortællerglæden styrket. Prøv at se nærmere på mindre kendte historier som Gåseurten, Årstiderne, Det gamle egetræs sidste drøm, Boghveden, Hvad tidselen oplevede, Hyldemor, Fem fra en ærtebælg, Sneglen og rosenhækken og mange, mange flere.

Læs et af dem op for børnene og lad dem lytte og spørge, selvom sproget er svært, eller læs dem selv og bliv inspireret til at fortælle børnene et eventyr fra naturens verden.

»Vi ere det mærkeligste Regiment af Jordens Skabninger. I den varme Tid føde vi levende Unger; Veiret er jo da godt; vi forlove os strax og holde Bryllup. Mod den kolde Tid lægge vi Æg; de Smaa ligge luunt. Det viseste Dyr, Myren, vi have megen Agtelse for den, studerer os, vurderer os. Den æder os ikke strax, den tager vore Æg, lægger dem i sin og Familiens fælles Tue, underste Etage...

(Fra De Små Grønne 1868, her beskrives bladlusenes liv)

»Marie Marie Marolle, Flyv op til Vorherre og bed om godt vejr i morgen«

»En snegl på vejen er tegn på regn i Spanien«

JAGT, FÆLDER OG FANGST – SÅDAN FÅR I FAT PÅ DE SMÅ DYR

Når I skal opleve de forskellige smådyr, så kan I enten gå på jagt og lede efter dyrene, eller I kan sætte forskellige fælder på udvalgte steder. Det er vigtigt, at det så vidt muligt er børnene, der er aktive. De voksne snakker med børnene om hvordan, hvorfor, hvor og hvad.

Når der skal sættes fælder ud, kan I snakke med børnene om, hvor det mon er bedst at anbringe fælderne. Husk at stille opklarende spørgsmål til børnene og lade dem begrunde deres forslag. Stil fælderne op sidst på dagen og husk altid at rygte fælderne tidligt dagen efter. Hvide bakker (f.eks tomme isbeholdere) er gode at anbringe dyrene i, når de for en kort stund skal studeres.

AKTIVITET 10 *Faldfælder*

Rengjorte glas graves ned på udvalgte steder således, at glassets åbning netop flugter med jordoverfladen. Det er vigtigt, at jorden omhyggeligt fyldes op hele vejen rundt om den øverste kant på glasset. Læg godt mærke til hvor alle glas anbringes, sæt evt. et lille flag

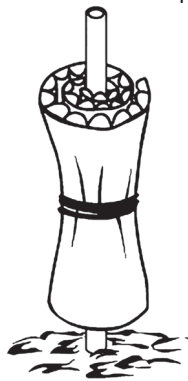
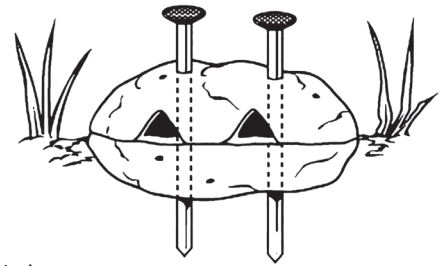
e.lign. ved glasset, så I kan finde det igen. Er der udsigt til regn, så medbring et stump bræt, som kan lægges over glasåbningen med en sten i hvert hjørne – så drukner dyrene ikke.

AKTIVITET 11 *Kartoffelfælder og melonhoteller*

Når det om morgenen bliver lyst, vil mange dyr søge et skjulested, hvor der både er mørkt og fugtigt. Kartoffelfælden opfylder disse kriterier: Nogle store bagekartofler halveres, og børnene udhuler de to halvdele med en metalske. Væggen skal ikke laves for tynd. I den ene, 'øverste' halvdel laves to indgangshuller, og de to halvdele samles igen med søm, pinde eller elastikker. Kartoffelfælden skal nu sættes med den 'nederste' halvdel gravet ned i jorden, så indgangshullerne

netop er i jordhøjde. I kan også halvere en melon og fjerne en del af indholdet. Lav indgangshuller i kanten før I stiller »melonhotellet« ud.

Næste morgen hentes fælden, og fangsten kan studeres...

AKTIVITET 12 *Ørentvistfælde*

Ørentviste søger op i mørke huller, for at gemme sig der om dagen. I kan fremstille særlige fælder til at fange ørentviste med. I skal bruge nogle pinde

og nogle strimler bølgepap med en bredde på 6-10 cm. Bølgepappet vikles om pindens ende og holdes på plads med en elastik eller et stykke snor. Pinden stikkes i jorden på det udvalgte sted, og fælden rygtes næste morgen.

AKTIVITET 13 *Under brædder*

En enkel metode til at 'fange' smådyr på, kan være at lægge et eller flere brædder i et udvalgt område. Under det såkaldte billebræt vil mange smådyr krybe i skjul, når dagslyset bryder frem. Så er det jo bare at gå ud og indsamle dyrene, hvis I er hurtige nok!

AKTIVITET 15 *Ud med ketcheren*

Mange dyr kravler rundt i høj vegetation, f.eks. uslået græs. Med et såkaldt slagnet (også kaldet vegetationsketsjer) kan børnene fange mange dyr, der lever her, f.eks. græshopper. En del af disse dyr vil flyve eller hoppe/springe væk, så derfor skal I have et stort plastikakvarium med låg klar, så dyrene forsigtigt kan kommes heri. Gennem de klare sider, kan dyrene nu studeres.

AKTIVITET 14 *Dyr i grene og buske*

Det er ikke alle smådyr, som I vil kunne fange ved at sætte fælder ud. Nogle dyr opholder sig i grene på træer og buske. Disse dyr kan I måske få fat på ved at tage en kæp og slå på buskene med. Så vil mange af dyrene falde ned på jorden, så I skal huske at lægge en hvid plastikduk eller et stykke hvidt stof under buskens grene.

Lupglas med forstørrelse

AKTIVITET 16 *På jagt*

Det mest spændende er nok, når børnene aktivt går på jagt efter dyrene på deres gemmesteder under blade, sten og i gamle træstubbe. Børnene kan arbejde sammen om et lupglas og en ske (ikke en pincet, da mange børn endnu

ikke har udviklet tilstrækkelig god finmotorik). Skeen er god til at rode i jord og førn (bladresten der er ved at formolde) med og fange dyret, så det forsigtigt kan lempes over i lupglasset, hvor det kan tages nøjere i øjensyn.

AKTIVITET 17 *Lav insektsugere*

Børnene kan hver fremstille en insektsuger. Det bedste er at få fat på nogle honningglas af plastik. De kan købes hos et firma, der sælger udstyr til biavlere. I en akvarieforretning købes akvarieslange. Der findes to tykkelser af akvarieslanger. Den tykke akvarieslange kan selvfølgelig opsuge de største dyr, men vil også kræve en god sugeevne hos børnene. I skal også bruge en såkaldt hulpipe, så børnene kan banke to huller i plastiklåget med. To stykker

slange klippes af og et stykke gaze sættes fast med tape om den nederste åbning på slangen, som barnet suger i. Låget sættes på, og nu er støvsugeren klar til brug.

AKTIVITET 18 *Dyrene på besøg*

Det vil selvfølgelig være muligt at holde dyr i fangenskab i en kortere periode. Det kræver dog, at I på forhånd har gjort terrarium klar. Snak med børnene om, hvilke behov dyrene har, og hvordan I vil tilgodese disse behov:

føde, fugtighed, vand, luft, skjulested m.m. Mange af smådyrene er imidlertid nataktive og vil derfor gemme sig, når der er lyst i terrariet.

AKTIVITET 19 *Fra æg til voksen bille*

I en dyrehandel kan købes melorme, som er meget nemme at holde i institutionen. Melorme er larver af melskrubbebiller. Lad et par børn deles om et plastikhonningbæger (husk at lave huller i låget), fyld ca. 2 cm havregryn i, og læg jævnlige et stykke agurk eller gulerod ned sammen med f.eks. 10 melorme.

Nu kan børnene følge dyrenes udvikling. Der vil nok gå et stykke tid inden de pludselig en dag vil opdage en puppe – og efter noget tid en voksen melskrubbebille. Når børnene en gang i mellem skifter havregryn, så skal de huske at hælde en del af melstøvet tilbage, da det indeholder mange æg. En melskrubbehun kan lægge ca. 500 æg i sin ca. 10 uger lange levetid.

AKTIVITET 20 *Dyrevæddeløb*

En spændende og elsket aktivitet er at lade dyrene løbe om kap i et smådyrsvæddeløb. I skal bruge en rund skive, der er udformet som en skydeskive: et sort centrum er startsted og en rød kantstreg er målstreg. Et udvalg af dyr anbringes fanget i et omvendt glas på startstedet, børnene siger klar, parat, start og glasset

løftes. Inden da bør I snakke om, hvad det er for en slags dyr, der skal løbe om kap, og hvem der mon kommer først?

Denne aktivitet giver ikke problemer med at holde børnenes opmærksomhed fanget! Husk altid at passe godt på dyrene.

AKTIVITET 21 *Mad til sommerfuglene*

I skal bruge: 3 liter billig vin i papkartoner, 2 kg sukker, bomuldssnore (ca. 60 cm lange og ½-1 cm tykke).

Hæld vin og sukker sammen i en spand og rør godt rundt. Læg snorene ned i vinblandingen og læg et håndklæde over spanden, så der ikke kommer fluer ned i. Lad det trække i et par dage. Hæng snorene op i træer eller andre steder, og hold øje med, om der kommer sommerfugle på besøg. Et par gange om dagen kan I friske snorene op i vinblandingen.

Sommerfuglene suger sukkervinen med deres sugesnabel. Når de ikke bruger snab-

FARLIGE KRIBLE-KRABLERE?

Heldigvis er der næsten ingen farlige dyr i Danmark; I skal dog være opmærksomme på Skovflåten, som børnene risikerer at få på sig. Den kan overføre nogle ubehagelige sygdomme, så derfor skal flåten fjernes hurtigst muligt.

len, sidder den oprullet under hovedet. Se på sommerfuglene, der kommer til snorene. Find sommerfuglene i en sommerfuglebog. Hvad hedder de? Hvordan ser de ud? Hvilken slags kommer oftest?